

dr. Edvard Kovač
filozof

VELJA GOVORJENA BESEDA!

Spoštovani visoki gostje, spoštovani voditelji slovenske države,
gospe in gospodje!

Evropejec nosi v srcu veliki homerski ideal, da bi po odisejsko obredel ne samo sosednje dežele, ampak tudi čarobne pokrajine vse celine, obiskal ponosne prestolnice, odjadral k daljnim otokom in srečeval nove ljudi, spoznaval navade in vrhunske stvaritve človeškega duha. Z drugimi bi rad stopil v dialog in se bogatejši vrnil na rodno Itako, kjer čuti, da je njegov dom.

Čez dežele današnje Republike Slovenije so že nekdam vodile zgodovinske poti, kjer so se srečevale kulture in so nastajali novi upi za prihodnje dni. Po tukajšnjih krajih je v antiki vodila jantarna pot. Tudi v srednjem veku so skozi naše kraje vodile znamenite evropske romarske poti, ki so bile v tistem času evropska institucija, saj so omogočile nemoteno gibanje skozi vse dežele Evrope in spodbujale kulturno in duhovno srečevanje narodov in ljudstev. Razvijale so etično zahtevo po spoštovanju tujca in uveljavljale temeljno človeško držo gostoljubja. Vse to bi že takrat lahko poimenovali medkulturni dialog, zato smo lahko veseli, da Svet Evrope oživlja te kulturne poti.

Evropski prostor je bil v zgodovini ob velikih kulturnih snovanjih pogosto prizorišče velikih bitk, vojn in tudi morij. Danes pa želimo govoriti o Evropski Uniji kot o prostoru novega medkulturnega dialoga, srečevanj in ustvarjanja. Konferenca štirih okroglih miz, ki jo je Slovenija organizirala skupaj z Evropsko komisijo, naj postane simbol za takšen medkulturni dialog v Evropi.

Prva okrogla miza je imela naslov **Kultura in umetnost**. Že za prazgodovinske najdbe je značilno, da ob orodju najdemo tudi umetniške izdelke. Človeku je smisel za lepo od vsega začetka življenjska nuja, kakor mu je za preživetje potrebno delo. Platon je dejal, da po lepoti potujemo k resnici. Toda lepota ne pomeni zgolj nekega površnega okraska. Umetniška lepota je novo skladje in izraža sozvočje besed, ki daje jasni misli podobo in kjer pomen zvokov, slik ali besed ni zgolj priložnost, ampak nas etično zavezuje k izrekanju pristnih občutij, hrepenenj in spoznanj. Kulturna stvaritev je beseda, katere pomen lahko vsi prepoznamo onkraj jezikovnih ovir in razlik v kulturnih izročilih.

Na otvoritveni konferenci smo se pogovarjali tudi o **izobraževanju in znanosti** ter o **medijih**. Evropa že 800 let pozna ustanovo, ki jo je poimenovala z latinsko besedo *Universitas*, kar pomeni *skupnost*, saj so prve evropske univerze bile skupnosti, kjer so učitelji in študentje vzajemno delili znanje in modrost ter iskali resnico. Srednjeveške *Sententiae* in *Summae* niso le prostor širjenja znanja učiteljev, ampak tudi njihovega dialoškega razglabljanja, predvsem pa iskrivih in nadvse duhovitih vprašanj študentov. K prvotnemu duhu univerze, ki vzpostavlja vzajemnost znanja in raziskovanja teži tudi bolonjska reforma. Učitelj ne sme biti le posrednik veščin in učnih vsebin, ampak naj z mlajšimi rodovi in s kolegi učitelji vzpostavlja ustvarjalni dialog. Zato svobodno znanstveno raziskovanje zahteva svobodno kroženje informacij in idej ter je podlaga za svobodo medijev.

Mediji imajo po mnenju teoretika demokracije Alexisa de Tocquevilla pomembno vlogo pri ustvarjanju nacionalne in kontinentalne skupnosti. Svoboda tiska in medijev je ob vsej spoštljivi in nujni pluralnosti ter decentralizaciji povezovalni element, brez katerega sodobna demokratična skupnost ne more obstati. Kdo je bolj kakor časnikar etično zavezan k besedi, ki je najprej moralna **vest**, da lahko potem postane **ob-vest-ilo**, najprej je **formacija** duha, potem šele postane **informacija**. Brez notranje zavezanosti avtentični in svobodni besedi lahko postanejo mediji lahek plen kapitala in centrov moči. Mediji bodo zagovorniki svobode, dokler bodo pluralni. Toda kljub raznolikosti in razvejanosti so poklicani, da izražajo skupne temeljne človeške vrednote. Zato so glasniki, uspehov in težav, stisk in upov vsakega naroda, narodnih manjšin in tudi posameznika znotraj širše skupnosti. Njihovo poslanstvo zahteva novo evropsko povezovanje medijskih hiš, predvsem pa domišljeno etiko o uporabi elektronskih medijev.

Konferenca je razmišljala tudi o **trajnostnem gospodarskem razvoju**. Čeprav so bile prve ustanove združene Evrope zasnovane v funkciji gospodarskega sodelovanja, so vendarle sledile globljim zamislim o dialoških razmerjih med evropskimi poprej sprtimi državami. Njihov sen, da bi gospodarsko združevanje poleg blagostanja omogočilo tudi kulturno srečevanje med narodi, se danes uresničuje s svobodnim pretokom ljudi in dobrin. Toda enotnost evropskega delovnega prostora lahko prebudi strahove zaradi ogroženosti nacionalne identitete in prebujajo ljubosumje ob socialnih stiskah. Edini izhod je vnovično ovrednotenje bogastva kulturne različnosti, ki se preko medkulturnega dialoga predstavi kot oplemenitenje vsake nacionalne in regionalne kulture in ne kot njena ukinitvev, saj pospešuje ustvarjalnost in s tem tudi trajnostni razvoj. Zato je potrebno, da Evropska unija uveljavi peto svoboščino, se pravi tudi svoboden pretok znanja.

Trajnostni razvoj pomeni tudi pozornost do okolja. Naša krajina se ne more spremeniti v eno samo predmestje velikih metropol. Kvaliteta življenja je povezana z odnosom do narave, naša celina potrebuje novo etiko odnosa do okolja, kjer vsako veliko gospodarsko odločitev sprejemajo z odgovornostjo do prihodnjih rodov, ki si bodo tudi želeli zajeti čist zrak, zreti v zvezde, se sprehajati po gozdu in se hraniti s zdravimi pridelki.

Povrnimo se k mislecem, ki so zaznali prihodnost Evrope, med njimi Friedrich Nietzsche, ki pravi, da so zaradi človekove neustvarjalnosti in epigonstva bogovi zapustili nebo. Danes imamo občutek, da se vračajo. Toda omenjeni filozof, ki je napovedal njihov povratek, ni predvidel njihovega maščevanja. Da, ob vračanju sakralnega, ob množstvu duhovnih in religijskih gibanj in izkustev nastopa zahtevno vprašanje: kako se izogniti novim verskim vojnjam, kulturnim bojem in fundamentalizmom vseh barv in oblik? Odgovor lahko iščemo v medkulturnem in medreligijskem dialogu, preko katerega bi se najprej bolje poznali, razumeli, nato pa tudi spoštovali in prihajali do poglobitve lastne istovetnosti. Francoski filozof Paul Ricoeur pravi, da najkrajša pot do sebe vodi preko drugega!

Toda filozof Emmanuel Lévinas je učil, da se tudi izjemna odgovornost udejanja le preko dialoga z drugim. V duhu tega evropskega misleca lahko rečemo, da me Drugi popelje tja, kjer še nikoli nisem bil, in da lahko preko njegove kulture in znanstvenega snovanja, preko njegovih socialnih in osebnih stisk ter preko navdiha njegove besede, ki jo skušam razumeti, prihajam v še neodkrite dežele sveta in duha. To je eksodus, izstop iz samozadostnosti; k temu je poklicana vsaka država in narod, narodna manjšina in posameznik. Vizija medkulturnega dialoga odpira razsežnosti, kjer se nam Evropska Unija ne predstavi le kot stara celina, ampak kot nov kontinent sožitja z novimi vrednotami, kjer države, narodi, kulture in živa bitja ne bodo izumirali, ampak bodo dobili novo varnost, izpopolnitev in upanje v jutrišnji dan.

